

τὰς γυναῖκας, εἰς τὴν στοργικὴν μέριμναν καὶ περίθλησιν τῶν ὁποίων δ' ὕψιστος ἐνεπιστεύθη τὴν νεαρὰν ψυχὴν τοῦ παιδὸς—ἀνθρώπου.

Ἡ γυνὴ εἶναι καὶ δεῖλαι νὰ ᾔηται ἡ παιδαγωγὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ δὲ συναίσθησις τῆς ὑψίστης ταύτης ἐντολῆς εἶναι ἱκανὴ ἵνα παρέχῃ ἡμῖν τὰς πρὸς τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον δυνάμεις.

Ἐνώσωμεν λοιπὸν πρὸς τὸν σκαπὸν τοῦτον τὰς δυνάμεις ἡμῶν, διαρκῶς ἐν νῷ ἔχουσαι τὸ σημαντικώτατον καὶ γλυκύτατον ῥητὸν τοῦ Φρόεδελ:

« **Ζήσωμεν ὑπὲρ τῶν τέκνων ἡμῶν** »

Αἰκατερίνη Λασκαρίδου

ΔΥΟ ΜΙΚΡΑ ΠΕΡΙ ΣΑΠΦΟΥΣ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

LEOPARDI

(ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΣΜΑ ΤΗΣ ΣΑΠΦΟΥΣ)

ΚΑΙ

CAROLINA CORONADO

(ΣΑΠΦΩ)*

Α'.

Ὅλῳι τῶν λυρικῶν ποιητῶν ἐρένησαν εἰς τοὺς ἀνεγνώστες αὐτῶν μᾶλλον ἀπροσδόκητα ποιοῦντες τοῦ Leopardi οὐδεμία τῶν δέκα ᾠδῶν ἢ *cantiche*, ἃς αὐτὸς ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 1824, οὐδεμία, λέγομεν, ἦτο συντεταγμένη κατὰ τὰ εἰθισμένα πρὸς τοῖς τότε ἱεροῖς φιλολόγοις· οὐδεμία δὲ (ἐξαίρουμένης ἴσως τῆς πρώτης) προσγνωστοποιεῖ διὰ τοῦ τίτλου αὐτῆς τὸ ἀληθὲς ἀντικείμενον, ὅπερ ὁ νέος συγγραφεὺς ἐπεκμητεύετο παρκατιῶν. Λέξωμεν δ' ὡς παράδειγμα ἐκ τῶν ἄλλων ἐννέα ᾠδῶν τὴν ἐπιγραφομένην «*Τὸ τελευταῖον ᾠσμα τῆς Σαπφούς*» (*Ultimo canto di Saffo*).¹

Ὁ τίτλος οὗτος παρεῖχε τὴν προσδοκίαν ὅτι τὸ ποίημα θὰ περιέχῃ προεισαγωγὴν τινεα εἰς τὸ μελόδραμα τοῦ Gounod, παρόντων πόθων διεψευσμένων, ἐκρηξιν μομφῶν κατὰ τοῦ ἀχαρίστου Φάωνος, ἀνακρίνωσιν εὐφυῆ, προκλητικὴν, περιπαθὴ τῆς ἀδημονίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, εἰς ἃ

* Διατρίβη τοῦ κ. Α. de Trévennet δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ «*Revue politique et littéraire*» τῆς 24 Μαΐου 1881 (σελ. 662—665). Σ. Δ. Β.

1 Αἱ πλήρεις ἐκδόσεις κατατάσσουσιν αὐτὴν ἐνάτην.

ἴσως δύναται νὰ περιέλθῃ γυνὴ εὐκρίστητος, ἐμμανῶς ἀγαπῶσα καὶ πνευματώδης ἐνεκ τῆς ψυχρότητος ἢ τῆς ἀστασίας ἐκείνου ἐν ἀγαπᾷ. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον εὑρίσκεται ἐν τῷ μικρῷ τοῦ Leopardi ποιήματι. Τὸ ὄνομα ἐκεῖ τοῦ Φάωνος ἀναφέρεται κατὰ τὸ τέλος μόνον καὶ ἐν παρόδῳ· ἀλλ' ἀπατῶμαι· δὲν ἀναφέρεται μάλιστα παντάπασιν· ἡ Ἰταλὶς Σαπφῶ περιφραστικῶς ὑποδηλοῖ αὐτὸν καί, ἀντὶ τὸ κατὰ κράτος αὐτῇ, τῷ εὐχεται τὴν εὐδαιμονίαν, ἥς αὐτὴ οὐδέποτε ἠξιώθη. Οὐτε τὸν Φάωνα αἰτιᾶται οὔτε ἄλλον τινὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὴν φύσιν, τὴν ἀδυσώπητον φύσιν, διὰ τὴν ἀδιάλειπτον σκληρότητα τῆς τύχης αὐτῆς.

Ὁ Ὀβίδιος εἶχεν ὑπολάβῃ, ἀγνοῶ τίνα τεκμήρια ἔχων, ὅτι ἡ Σαπφῶ ἦτο δυσειδής, μικρὰ τὸ σῶμα καὶ μελαγχρῶς καθ' ὑπερβολήν.¹

Si mihi difficilis formam natura negavit. . . .

Sum brevis.

Candida si non sum.

Ὁ Leopardi ἀναλαμβάνει τὴν τοιαύτην εἰκόνα, τὴν ἀναπτύσσει, τὴν γενικεύει καὶ ἐπιμελεῖται νὰ ἐξεικονίσῃ τὰς ὁδύνας πάσης ψυχῆς λεπτῆς, ποιητικῆς καὶ εὐγενοῦς, ἐν σώματι δυσμόρφῳ καὶ ἀχάριτι ἐγκεκλεισμένης, καίτοι ἀκμαζούσης ἐπ' αὐτοῦ τῆς νεότητος.²

Ἀποφασίσασα ἡ Σαπφῶ ν' ἀποθάνῃ καὶ μηδὲν κατὰ τοῦ ἀπελπισμοῦ αὐτῆς μαχομένη, θεωρεῖ μετὰ θλίψεως τὴν γαλήνην τῆς νυκτός, τὰς δειλὰς τῆς σελήνης ἀκτῖνας, τὴν σιγηλὴν ἀνατολὴν τοῦ ἀστέρος τῆς πρωίας, θεάματα θελητικὰ ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐμαγεύετο, ἐφ' ὅσον ἔτι δὲν εἶχε διαγνώσῃ τοὺς σκληροὺς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως νόμους. Ἀλλ' ὅμως ἤδη δὲν ἀγαπᾷ τὰ εἰρηνικὰ ταῦτα φαινόμενα, τὰς τερπνὰς καὶ ἀπατηλὰς ταύτας σκηνὰς τὰς φαινομένας ὅτι προορισμὸν ἔχουσι νὰ καλύπτωσι τῆς εἰμαρμένης τὰς ἀπειλὰς. Πᾶσα καλλονὴ ἡρεμὸς καὶ ἁρμονικὴ θλίβει τὴν Σαπφῶ, διότι ἡ τοιαύτη καλλονὴ μάλιστα τῇ ἐλλείπει.

αἷΩ θεῖε οὐρανέ, λέγει, εἶσαι πολὺ ὠραῖος καὶ τὸ ὠραία ὡσαύτως εἶσαι, γῆ ὅγρ' ὑπὸ δρότου. Οἱμοι, ἐξ ὅλου τούτου τοῦ ἀπείρου κάλλους οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ψυχίον ἔδωκ' εἰς τὴν δυστυχῇ Σαπφῶ οἱ θεοὶ καὶ ἡ ἀνεξιλέωτος εἰμαρμένη! Εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ σου βασίλεια, ὦ Φύσις, εἰσῆλθον ἐγὼ ὡς εὐτελής, ὀχληρὸς, ἀτίμητος ξένος· περιφρονεῖς τὴν ἀγάπην μου καὶ μάτην προσηλῶ ἐκετεύουσιν τὴν καρδίαν μου καὶ τὰ ὄμματά μου εἰς τὰς μορφάς σου τὰς χάριτος μεστὰς. Δὲν μειδιᾷ πρὸς ἐμὲ ἡ εὐήλιος ὄχθη οὐδ' ὁ πρωϊνὸς ὄρθρος. Δὲν χαιρετίζουσιν ἐμὲ τῶν πτηνῶν τὰ ἔσματα καὶ

¹ Ὀβίδιος ἐν Her. 15, στ. 31, 33, 34. Ὁ Λατῖνος ποιητὴς εἶχεν ἴσως παραλάβῃ τὰς λεπτομερείας ταύτας ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς τῆς Σαπφῶς ἢ τῶν ποιητῶν οἵτινες εἶχον γνωρίσῃ αὐτήν.

² Ταύτην δὲ τὴν πρόθεσιν ὁμολογεῖ αὐτὸς αὐτός ὁ Leopardi ἐν τῷ Κριτικῷ αὐτοῦ ἔργῳ (Articolo critico) τῷ δημοσιευθέντι τὸ 1825.

ὁ Ὀροῦς τῶν φηγῶν· καὶ ἂν ἐν τῇ σκιᾷ ἰταῶν κεκλιμένων καθρέξῃ τις βύαξι ἀναπτύσσῃ τὰ εἰλικρινές αὐτοῦ χάτοπρον, ὅμῃ δ' εὐόλισθος ποῦς μου προσ- ἐγγίτῃ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἑκάστος μοι ὑφαίρει καὶ τὸ ματὰ περιφρονήσεως· στρέ- φονται ἄλλαχόσε, φεύγει τυχέως ἐν μέσῳ τῶν δύο αὐτοῦ εὐωδῶν ὀχθῶν».

Καὶ ὡς ὁ λόρδος Βύρων οὐδέποτε συνεχώρησεν οὔτε εἰς τὴν μητέρα αὐ- τοῦ οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸ ὅτι ἐγεννήθη χωλός, οὕτω καὶ ἡ Σαπρὼ τοῦ Leopardi μέμφεται τῇ φύσει ὅτι ἀπηνήθη εἰς αὐτὴν τὸ κάλλος κα- ὅτι καθ' ἑκάστην ἐπιδείκνυται πρὸς αὐτὴν νέαν ἀποστροφὴν.

Εὐμοιροῦται δὲ πνεύματος εὐστρόφου ἀνευρίσκοντος ἐνοχλήσεων ἀφορμὰς διὰ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς, ζητεῖ μετ' ἐργίλης περιεργίας τὸν ὑπέρτατον λόγον τῶν δεινῶν ἀπερ' ὁρίσται :

«Τί σφάλμα διέπραξ', ἐρωτᾷ, τί φρικῶδες ἔγκλημα μ' ἐκηλίδωσε πρὸ τῆς γεννήσεώς μου, ὥστε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ τύχη νὰ μοι ἐπιδεικνύωσι το- σοῦτον ἄγριον πρόσωπον ; Μικρὰ δ' ἐγὼ κόρη, ὅτε ἡ ζωὴ ἀγνοεῖ πᾶν ἀδί- κημα, κατὰ τί ἡμάρτηται ὥστε νὰ μὴ γνωρίσω νεότητά καὶ τὸ ἀποχρω- ματισθὲν νῆμα τῆς ὑπάρξεώς μου νὰ στρέφηται πάντοτε ζοφερὸν περὶ τὴν ἀτρικτον τῆς Μοίρας τῆς ἀδυσωπότητος ; . . .

Ἄ, τὸ χεῖλός σου προπετῶς ἐκφέρει λόγους ἀπερισκέπτους ! Τὰ εἰμάρ- μένα ἡμῖν γεγονότα προέρχονται ἐκ συμβουλίου μυστηριώδους· τὰ πάντα εἶνε εἰς ἡμᾶς κεκρυμμένα πλὴν τῆς ἡμετέρας ὀδύνης. Τέκνα ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν περημελημένα, γεννώμεθα ἵνα κλιώμεν καὶ ὁ λόγος πάντος καῖ- ται ἐν τῷ πνεύματι τῶν οὐρανίων ὄντων. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ εὐχρεστον ἐξωτερικὸν ὁ κοινὸς πεπτηρ ἔδωκεν αἰωνίαν βασιλείαν ἐν τοῖς ἔθνεσι—καὶ παρὰ τὰς ἀνδρικωτάτας τῶν ἐπιχειρήσεων, παρὰ τὴν λύραν καὶ τὰ σοφώτατα ἄσμενα οὐδεμίαν λάμπει ἀξίαν περιδεσλημένη δι' ἀχάριτος ἰμάτιον».

Οὐδέν τὸ δραματικόν, οὐδέν τὸ κατὰ μυθοπλαστίαν, οὐδέν ἔτι τὸ ιστο- ρικὸν ἢ τὸ ἐκ περαδόσεως ἐν πᾶσι τούτοις ταῖς λόγοις. Ἄν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δευτέρας στροφῆς ἡ Σαπρὼ δὲν ὠνόμαζεν ἑαυτήν, οὐδένα λόγον θὰ εἶχεν ἢ εἰς αὐτὴν ἀπόδοσις τῶν ἀνωτέρω περατεθειμένων : πᾶς νέος ἀνὴρ, πᾶσα νέα γυνή, ὑφ' ὧν τὸ θάρρος καὶ ἡ εὐφυΐα ἐκτιμῶνται πλεόντερον τοῦ σχήματος, ἠδύναντο νὰ ἐμιλήσωσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νὰ ἐρω- τήσωσι τὰ κατὰ ὁρῆνος τῆς Σαπρῶς εἶνε μᾶλλον φιλοσοφικός ἢ περι- παθής· εἶνε σειρά σκέψεων προκληθεισῶν ὑπὸ μακρῶν ὀδυνῶν, ἃς ὁ ποιη- τὴς δεῖκνυσι. Ἀλλὰ δὲν ἀφηγεῖται· τὰ μικρὰ συμπερίπλεκτα κατὰ τῆς τυραννίδος τῆς εἰμαρμένης, κατὰ τῆς ἀδίκου σκληρότητος τοῦ ἄγνω- στοῦ συμπυκνοῦνται ἐνταῦθα εἰς μικρὸν ἀριθμὸν φράσεων, ὑφ' ὧν ἀρκυπᾶ- ζεται καὶ ἀποσπαστεῖ τὸ πνεῦμα ἡμῶν.

Arcano è tutto,

Fuor che il nostro dolor.

Ἄγνοια πάντων πλὴν τῶν ἡμετέρων κακῶν : οἷος νόμος ! Ὅποια κατὰ-
στασις ! Καὶ ὅμως τοῦτο εἶνε ὁ βίος ἡμῶν !

Notre crime est d' être homme et de vouloir connaître,
ἔγραψε τέσσαρα ἔτη πρότερον ὁ Λαμαρτίνος· ἀλλ' ὅμως ἔγραψε τοῦτο ἐν
παρόδῳ καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανεύρῃ τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, τὴν ἐλπίδα
τῆς ἀθανασίας. Παρὰ τῷ Leopardi ἡ ἀποθάρρυνσις εἶνε ἄνευ θεραπείας· ὁ
θρήνος αὐτοῦ κατὰ τὰς μοίρας τῆς ἀνθρωπίνης ἀνανεοῦται σταθερῶς καὶ
μετὰ πικρίας συχνάκις ἡρέμου καὶ βελθείας, παρεχούσης, ὡς ἐνταῦθα, με-
γαλοπρεπές τι καὶ δικαιοπρεπές, ἂν θέλετε, εἰς τὰς βιαιοτάτας τῶν ἀπο-
ράσεων, ὥς ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ λάβῃ ἵνα συντάξῃ ἢ καταστρέψῃ τὴν
ιδίαν αὐτοῦ ζωὴν.

«Θ' ἀποθάνωμεν, ἀνακράζει ἡ Σαπφὼ τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ· θὰ ρίψωμεν
κατὰ γῆς τὸ εὐτελέστατον τοῦτο κάλυμμα καὶ γυμνὴ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ
θὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν Πλούτωνα καὶ θὰ μετριάσῃ ἐκεῖ τὴν σκληρότητα,
τὸ ἔγκλημα τοῦ τυφλοῦ διανομέως τῶν τυχῶν. Καὶ σὺ, μεθ' οὗ μὲ συνέ-
δουκον ἔρως μακρὸς, μακρὰ πίστις, μακρινῶδες τις πόθος καὶ ἀκατεύναστος,
ζῆθι εὐδαίμων, ἂν ἔζησέ ποτε εὐδαίμον θνητογενές τι ὄν ἐπὶ γῆς. . . .
Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἐκ τῶν ἐλπίδων τσοῦτων ἄθλων, ἐκ τσοῦτων τερπνῶν ὀνει-
ρων μοὶ ὑπολείπεται ὁ Τάρταρος· καὶ τὸ ἄλκιμον πνεῦμά μου καθίστάται·
βορὰ τῆς καταχθονίας θεότητος, τοῦ ζοφεροῦ θανάτου, τῆς σιγηλῆς ὀχθῆς».

Δὲν θ' αὐτοκτονήσῃ λοιπὸν ἕνεκα παρὰφορᾶς ἀλλ' ἐξ ἀποράσεως μετὰ
μακρὰν σκέψιν ληφθείσης καὶ κατ' ἐξανάστασιν ἤδη παλαιὰν κατὰ τοῦ
νόμου, ὃν ὑφίστατο ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ. Ὁ περιφρονηθεὶς αὐτῆς ἔρως δὲν
εἶνε ἡ τὸ ἔσχατον ἐπεισόδιον τοῦ δυσδαίμονος αὐτῆς βίου· ὁ Φάων προση-
νέχθη πρὸς αὐτὴν καθ' ὃν τρόπον τῇ προσφέρονται καὶ πάντα τὰ ἄλλα
ὄντα· δὲν εἶνε λοιπὸν ἐγκληματικώτερος πρὸς αὐτὴν ἢ ἡ κοινωνία καὶ ἡ
φύσις· ὁ ἀληθὴς ἔνοχος εἶνε ἡ μοῖρα, εἶνε ὁ Πλάττης (οἷος δὴ ποτε καὶ ἂν
ᾤ)· εἶνε τὸ ὄν (ἢ ὁ νόμος) τὸ καθιδρύσκει τὴν κυριαρχίαν τῆς καλλονῆς
καὶ προορίσκει τὴν δυσμορφίαν εἰς τὴν περιφρόνησιν.

Τῆς Σαπφοῦς ἡ ψυχὴ θὰ ἐπιζήσῃ ἄρα εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ σώμα-
τος αὐτῆς ; Φαίνεται μὲν ἡ ἡρώς πιστεύουσα τοῦτο ἀλλ', ὡς οἱ πλεῖστοι
τῶν ἐθνικῶν τὸ ἐπίστευον, ἄνευ ἐλπίδος ἀληθοῦς ἐπικνωρθώσεως καὶ μετὰ τῆς
βεβαιότητος τῆς σχεδὸν ἀπολύτου ὅτι θὰ ἐμβληθῇ εἰς τὴν νύκτα, εἰς τὸ
ψῆχος, εἰς τὴν σιγὴν, εἰς εἶδός τι μηδενός, ὅπερ θὰ αἰσθάνηται μὲν, ἀλλ'
ὅπερ τῇ φαίνεται τιμιώτερον περιφρονουμένης ζωῆς. Γεννώμενός τις θνη-
τὸς νὰ γεννηθῇ καὶ ἄσχημος εἶνε ἡ πλήρης, ἡ ἀναντιζύγωτος κακοδαίμο-
νία : ὁ Leopardi ἔμεινε περὶ τούτου δεόντως πεπεισμένος, ὅτε, νεανίας ὢν,
ἠθέλησε ν' ἀγκυπῇ καὶ οὐδενίαν ἔλαβεν ἀνταπόδοσιν ἔρωτος. Παρηλ-
λαγμένος δὲ τὴν μορφήν ἐκ παιδῶν, ὑπέφερε διττῶς ἐκ τῆς δυσμορφίας
αὐτοῦ, κατεχούσης συμπεπιεσμένα τὰ ὄργανα τῆς ζωῆς καὶ καθιστάσης

αὐτὸν γέλοτον· ὅθεν ἐννοεῖται ὅτι αἱ βραχεῖαι τοῦ Ὀβιδίου ἐνδείξεις περὶ τῆς ἀσχημίας τῆς Σαπφοῦς ἐνεποίησαν εἰς αὐτὸν ζῶηράν συνείδησιν. Ἡ Σαπφὴ πλήρης μεγαλοφυΐας ἀλλὰ περιφρονουμένη διὰ τὴν ἑλλειψίν κάλλους ἦτο αὐτῆς οὗτος ὁ Leopardi καὶ ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς εὗρισκε παρηγορίαν οὐχὶ τρικράν διαρμηνεύων διὰ στίχων τοιαῦτα δεινά.

Ἄλλως δ' οὐδεὶς ποιητὴς οὔτ' ἐν Ἰταλίᾳ οὔτε πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς εἶχεν ἔτι ἐκφράστη τὸν κακοδαιμονίαν τοῦ συνδέσμου τῆς ἀσχημίας μετὰ τοῦ πνεύματος τῆς μεγαλοφυΐας κατ' ἰδιοτροπίαν τῆς φύσεως. Τοῦτο ἦτο ὕλη ἀπολύτως νέα¹ καὶ ἂν ἐπιλαμβανόμενός τις αὐτῆς ἐξέπληττε κατ' ἀρχὰς τοὺς ἀναγνώστας, δὲν θὰ ἐθρῦδυνε νὰ προποικειώσῃ αὐτοὺς πρὸς τὴν νέαν ὑπόθεσιν διὰ τοῦ θελγήτρου αὐτοῦ τοῦ καινοφανοῦς καὶ δυνάμει τῆς ἀκριβεστάτης τοῦ περιεχομένου συμφωνίας πρὸς τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς φροντίδας τοῦ τότε χρόνου.

Πενταχοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἡ ποίησις διηρῶνα τὸ αὐττήριον τοῦτο τῆς εἰς κερμένης· πενταχοῦ αἱ λῶραι ἐστένκζον ἐπὶ ταῖς ἀνεξήγητοῖς θλίψεσι τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπρεπεν ἵνα καὶ ἡ Ἰταλία εἰσέλθῃ εἰς ταύτην τὴν συναυλίαν, ὅθεν ἀντήχουν φθόγγοι τοσοῦτον θλίβεοι καὶ τοσοῦτον ἐμμελεῖς. Ὁ Leopardi ἀνέλαβε νὰ εἰσπαύῃ αὐτὴν ἐκεῖτε, καὶ δυστυχέστερος ὢν, ἐπικρατατικώτερος, ἀπιστότερος ἔτι καὶ μάλλον ἄθεος τοῦ Βύρωνος, ἔψαλε, περικλύψας δι' ὀνομάτων καὶ προσχημάτων ποικίλων, πάντα ταῦτα τὰ ἄλγη, πάσαι τὰς εἰρημένους πικρίας, ὧν ἡ ἐκφρασις δύνανται νὰ συμπεριληφθῇ ὡς ἐξῆς διὰ βραχυτάτων: «Οὔτ' ἐγὼ οὔτε ἄλλος οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ γεννηθῶμεν ποτέ».

Β'.

Ἀλλὰ καθ' ἐν χρόνον ὁ Leopardi ἐπέρχινε τὰς δέκα πρώτας αὐτοῦ ᾠδὰς καὶ παρεσκευάζετο νὰ συνεκτυπώσῃ αὐτὰς ἐν συλλογῇ² γυνή τις προωρισμένη νὰ συντελέσῃ πῶς καὶ αὐτὴ εἰς τὴν φιλολογικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰσπανίας ἐγεννήθη ἐννέα λέύγας μακρὰν τῆς Badajoz³ ἐν τινι χωρίῳ φέροντι τὸ ποιητικὸν ὄνομα Almondoalejo (μικρὸν δάσος ἀμυγδαλῶν). Ἡ Carolina Coronado ἡ σήμερον συνεζευγμένη μετ' Ἀμερικανοῦ τινος διπλωμάτου ἐγεννήθη λοιπὸν ἐν Ἑστραμαδούρᾳ τὸ 1823.

¹ Ἐν τῷ *Articolo critico*, οὗ πρὸ μικροῦ ἐμνημόνευσα καὶ ὅπερ δύναται τις ν' ἀνέωρῃ ἐν τῇ 205. σελίδι τῆς μικρᾶς ἐν 32 σχήματι ἐκδόσεως τῶν *Canti di Leopardi* (Firenze, successori Le Monnier, 1860), ὁ νέος συγγραφεὺς διεκδικεῖ ὡς ἑαυτοῦ τὴν πρωτοκασίτην.

² Αἱ δύο πρώται εἶχον ἤδη δημοσιευθῇ τὸ 1818, ἡ δὲ τρίτη τὸ 1820.

³ Πᾶσαι αὗται αἱ βιογραφικαὶ λεπτομέρειαι ἐλήφθησαν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ προλόγου τῶν προεταγμένων τῆς ἐκδόσεως τῶν ποιημάτων αὐτῆς· ἐν Μαδρίτῃ 1852.—Ἡ Carolina ἔλαβε σύζυγον τὸν κ. Pety.

Ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἐγένετο δυστυχία. Ὁ πατήρ αὐτῆς καθείρχθη ἐπὶ Φερδινάνδου τοῦ 2' ἕνεκα πολιτικῶν λόγων καὶ διέμεινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ εἰρατῇ. Μετ' ὀλίγον δὲ κατέστη τῇ Carolina ἐπ' ἀνὰ χεῖρας νὰ βοηθῇ τῇ μητρὶ αὐτῆς πρὸς ἀνατροφὴν πολυμελοῦς οἰκογενείας καὶ μετρίαν ἐξοικονόμησιν τῶν κατ' οἶκον ἀναγκαίων. Εὐτυχῶς δ' ἐμάνθανεν ἀκόπως τὰ πάντα: κέντημα, ἰχθυογραφίαν, μουσικὴν, ἔργα οἰκιακὰ· οὐδεμίαν τῶν συντρόφων αὐτῆς ἐξισούτο πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ ἀντιληπτικόν, οὐδεμίαν δὲ ἦτο τοσοῦτον ἀληθῶς προσφιλὴς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν οἰκογενεῖαν· τὴν νύκτα, ὅτε περὶ αὐτὴν τὸ πᾶν ἀνεπαύετο, ἠγρύπνει ἀναγινώσκουσα τὰ ὀλίγα βιβλία, ἅπερ ἠδύνωντο νὰ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας αὐτῆς.

Κατὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος συνέθετο τοὺς πρώτους στίχους αὐτῆς· κατὰ δὲ τὰ ἐξ ἐπόμενα ἔτη ἐξηκολούθησε καλλιεργοῦσα τὴν ἔμπνευσιν αὐτῆς καὶ καταχωρίζουσα τινὰ τῶν ἔργων τῆς ἐν ταῖς ἐφημερίαις τῆς Μαδρίτης. Ὁ Espronceda καὶ ὁ Donoso Cortés, ἐξ Ἑστραμαδούρας καὶ αὐτοί, ἐπαιήσαντο συστάσεις ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον. Ἀγούσα δὲ τὸ εἰκοστὸν ἔτος ἠδυνήθη νὰ καταρτίσῃ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτῆς τομίδιον τι δημοσιευθὲν τὸ 1844. τῇ προτάσει τοῦ περιφήμου Hartzenbusch, ἐν ᾧ ἐκφράζονται διὰ στίχων χαριεστάτων καὶ ἀμέμπτων συναισθηματικὰ φυσικὰ καὶ εἰλικρινῆ. Ἀρέσκειαι τις ἀκούων τῆς νεαρᾶς καὶ τῆς κόρης τὴν καρδίαν, τὴν εὐαίτητον μὲν πρὸς τὰς καλλονὰς τῶν ἀγρῶν ἀλλ' ὅμως ταπεινωμένην ὑπὸ φιλοδόξων ὀνείρων καὶ στεναλίζουσιν μεθ' ἡδύτητος καὶ, ἂν μοι ἐπιτρέπηται ἡ ἔκφρασις, ἀλληγορικῶς ὅτι ζῇ τοσοῦτον μακροχρόνιον ἀπὸ τῶν λαμπρῶν ἐκείνων δικτυιδῶν, ὅπου ἀναπτύσσονται καὶ ἐκτιμῶνται τὰ πνευματικὰ πλεονεκτήματά.

Ἀλλ' ἔτρεφεν ἄρα γε καὶ ἄλλους πόθους; Ἐννευροπόλει νὰ βρασιλεύσῃ ἐπὶ τινος καρδίας νεαρᾶς ὡς αὐτὴ καὶ κατακτηθείσης ὑπὸ τῆς λάμψεως τῆς εὐφυΐας; Ἐφοβεῖτο δὲ μὴ οὗτος ὁ πόθος, ἡ ἐλπίς αὕτη διαβυστηθῇ μετ' ἐφήμερον εὐτυχίαν; Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι εἶχεν ἀναγνώσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Σαπφοῦς καὶ ὅτι ἐξεκόνισε τὴν χαρὰν καὶ τὰ δεινὰ τῆς ποιητρὶκος ἐπὶ μικρὸν τι ἀγαπηθείσης καὶ προδοθείσης μετὰ βραχύ.

Αἱ τριάκοντα τέσσαρες τετράστιχοι αὗται στροφῇ εἶνε εἰδός τι μονολόγου εἰς πολλὰς διηρημένου πράξεις, ἐν ᾧ ἡ εὐτυχία, ἡ ἀνητυχία, ὁ ἀπελπισμὸς ἐμφανίζονται κατὰ διαδοχὴν. Ἐκτὸς τοῦ περὶ τὸ τέλος μέρους (ἐνθα λαμβάνει τὸν λόγον αὐτὴ ἡ συγγραφεὺς) δὲν ἀκούομεν εἰμὴ τὴν φωνὴν τῆς Σαπφοῦς· ἀλλ' ἡ φωνὴ αὕτη εἶνε πάντοτε εὐγλωττος καὶ αἰιδέει τῆς ἡρώιδος, αἱ μεταβιβάλλομεναι αὐτῆς συγκινήσεις ἐλέγχουσι τὰς τρομερὰς περιπετείας τῆς καταστάσεως αὐτῆς καὶ τὴν προσέγγισιν ἀπεισίας κατὰ στροφῆς.

Ἐν τῇ ἀρχῇ παρίσταται πλήρης χαρᾶς, ἀπροκαλόπτως ψάλλουσα τὴν

εὐδαιμονίαν αὐτῆς, τὴν λαμπρὰν αὐτῆς φήμην, τὸν ἀνταρμιζόμενον ἔρωτά της.

«Ὡς ἡπιωτάτη αἶσα, λέγει, ὁ εὐμαρῆς μου βίος ὀλισθάνει ἀφ' ἡδονῆς εἰς ἡδονήν, μεριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς δόξης. Τίς εὐδαιμονία ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἐμήν; Περὶ τὸν Φάωνα καὶ ψάλλουσιν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῆς λάμπσεως τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ μαγευομένη, ἡ Σαπφὼ ἀπαλάσει ἀμυθήτου χαρᾶς δακρυώσα τὰς ὥρας αὐτῆς ἐν γλυκεῖα ἐκστάσει καὶ βλέπουσιν ὅτι ὁ τρυφερὸς ὑπ' αὐτῆς ἀγαπώμενος πίνει ἐν τῷ ἀέρι, ὃν ἀναπνέει, τοὺς φθόγγους τῆς λύρας ταύτης τῆς τοσοῦτον περιπαθοῦς, τῆς ἀντηχούσης ἐρωτικῶς μόνον ὑπὲρ αὐτοῦ. Τί ἄρρητα δάκρυα ἀνὰ δακτύλουσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου! Ἡ καρδίαν μου ἐκχεῖται οὕτω κατὰ σταγόνας, ὅταν τὸ γλυκὺ καὶ ὠραῖον αὐτοῦ πρόσωπον λάμπῃ ὑπὸ χαρᾶς ἐπ' ὀλίγον ἀκούοντος τὰ μέλη μου, ὅταν ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἄξιοι νὰ ἐγκωμιάσῃ τὴν λύραν μου καὶ νὰ μὲ βυκαλήτῃ ψιθυρίζοντα ἔπαινον μου.

«Αἰσθάνομαι, ὦ Φάων, τὴν λεπτὴν σου πνοὴν πληνωμένην περὶ τὸ μέτωπόν μου· αἰσθάνομαι τοὺς ἐνερμονίαις σου λόγους πλήττοντας ἡδονικῶς τὴν καρδίαν μου· καὶ ἡ καρδίαν αὕτη παρὰ χρῆμα ἐπισπεύδει τοὺς παλμούς της· ἀρκεῖ εἰς ἀναστενχαγμός, εἰς φθόγγος, ἐν βλέμμα καὶ ἀνακινεῖται αὐτὴ ὡς τῆς τρυγένης τὸ στῆθος. Δὲν φοβοῦμαι τότε νὰ λησμονήσῃς, ἐπίορκος σύ, ὑπὲρ ἑλλῆς τινὸς ὥρκεις τὴν ἀτυχὴ σου ποιήτριαν· δὲν φοβοῦμαι ὅτι θέλγитρα ἑλλῆς θὰ καταστρέψωσιν ἐν ὀλεθρίᾳ ὥρᾳ τὴν εἰρηνικίαν μου εὐδαιμονίαν. Καὶ τίς ἄρα ἤθελε τολμήσῃ δι' ἐπιβούλου χειρὸς νὰ μαράνῃ τὸ ἔνθος τῆς εὐδαιμονίας μου; Τίς θὰ ἐτόλμα νὰ σφετερισθῇ τὴν καρδίαν σου καὶ νὰ στήτῃ ἐκεῖ τὸν θρόνον, ὅπου ἐδοκίλευσε ποτὲ ἡ Σαπφώ;»

Πότον ταπεινὴ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἐραστοῦ της! Πόσον ὑψηλόφρων πρὸς τὰς ἀντιζήλους αὐτῇ γυναῖκας! Ἀλλ' οἱ τελευταῖοι λόγοι, οἳ πρὸ ὀλίγου ἠκούσαμεν, ἐμφαίνουσιν ἀρχὴν ταραχῆς. Φοβεῖται ἑκτακτόν τινα προσδολήν, καὶ ἡ ἑσὼς δὲν θὰ ἦτο ἀρκούντως ὀπλισμένη. Διότι ἐνταῦθα διετηρήθη ἡ τοῦ Ὀβιδίου περὶ τῆς ἀσχημίας τῆς τλήμονος Σαπφούς. Ἀλλ' ὅμως ἡ Carolina Coronado δὲν εἶχε πρὸς ἀποδοχὴν τῆς παρὰδόσεως τοὺς αὐτοὺς προσωπικοὺς λόγους καὶ ὁ Leopardi· ἡ μαρτυρία τῶν συγγραμμάτων συγγραφέων καὶ ἡ λιθογραφικὴ εἰκὼν, ἣν δύναται τις νὰ εἶδῃ ἐν νεωτέρᾳ τινὶ ποιητικῇ συλλογῇ, ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδὲν τῶν θελγῆτρων τῆς γυναικὸς ἔλειπεν εἰς τὴν Ἰσπανίδα ποιήτριαν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἐνόμισε δεῖον νὰ ὑποκαταστήτῃ ἑαυτὴν εἰς τὴν ἡρώϊδα της· διετήρησε λοιπὸν αὐτὴν ὅπως τῇ εἶχε παρὰδοθῇ καὶ ἀπεικόνισε τοὺς ἄγωνας τῆς Σαπφούς μαχομένης κατ' ἀντερωμένης τινὸς γυναικὸς διὰ τῆς δόξης καὶ τῆς ἐμπνεύσεως.

«Ἄ, δὲν ἔχω ἔχνος ὠραιότητος—παρίττησιν αὐτὴν λέγουσιν—οἱ θεοὶ δὲν κατέλιπον ἐπὶ τοῦ προσώπου μου τὸν πολύτιμον τύπον τῆς χειρὸς τῶν»

εὐδαιμονίαν αὐτῆς, τὴν λαμπρὰν αὐτῆς φήμην, τὸν ἀνταρμιζόμενον ἔρωτά της.

«Ὡς ἡπιωτάτη αἶσα, λέγει, ὁ εὐμαρῆς μου βίος ὀλισθάνει ἀφ' ἡδονῆς εἰς ἡδονήν, μεριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς δόξης. Τίς εὐδαιμονία ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἐμήν; Περὶ τὸν Φάωνα καὶ ψάλλουσιν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῆς λάμπσεως τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ μαγευομένη, ἡ Σαπφὼ ἀπαλάσει ἀμυθήτου χαρᾶς δακρυῶσα τὰς ὥρας αὐτῆς ἐν γλυκεῖα ἐκστάσει καὶ βλέπουσιν ὅτι ὁ τρυφερὸς ὑπ' αὐτῆς ἀγαπώμενος πίνει ἐν τῷ ἀέρι, ὃν ἀναπνέει, τοὺς φθόγγους τῆς λύρας ταύτης τῆς τοσοῦτον περιπαθοῦς, τῆς ἀντηχούσης ἐρωτικῶς μόνον ὑπὲρ αὐτοῦ. Τί ἄρρητα δάκρυα ἀνὰ δακτύλουσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου! Ἡ καρδίαν μου ἐκχεῖται οὕτω κατὰ σταγόνας, ὅταν τὸ γλυκὺ καὶ ὠραῖον αὐτοῦ πρόσωπον λάμπῃ ὑπὸ χαρᾶς ἐπ' ὀλίγον ἀκούοντος τὰ μέλη μου, ὅταν ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἄξιοι νὰ ἐγκωμιάσῃ τὴν λύραν μου καὶ νὰ μὲ βυκαλήτῃ ψιθυρίζοντα ἔπαινον μου.

«Αἰσθάνομαι, ὦ Φάων, τὴν λεπτὴν σου πνοὴν πληνωμένην περὶ τὸ μέτωπόν μου· αἰσθάνομαι τοὺς ἐνερμονίαις σου λόγους πλήττοντας ἡδονικῶς τὴν καρδίαν μου· καὶ ἡ καρδίαν αὕτη παρὰ χρῆμα ἐπισπεύδει τοὺς παλμούς της· ἀρκεῖ εἰς ἀναστενχαγμός, εἰς φθόγγος, ἐν βλέμμα καὶ ἀνακινεῖται αὐτὴ ὡς τῆς τρυγένης τὸ στῆθος. Δὲν φοβοῦμαι τότε νὰ λησμονήσῃς, ἐπίορκος σύ, ὑπὲρ ἑλλῆς τινὸς ὥρκίης τὴν ἀτυχὴ σου ποιήτριαν· δὲν φοβοῦμαι ὅτι θέλγιστρα ἑλλῆς θὰ καταστρέψωσιν ἐν ὀλεθρίᾳ ὥρᾳ τὴν εἰρηνικίαν μου εὐδαιμονίαν. Καὶ τίς ἄρα ἤθελε τολμήσῃ δι' ἐπιβούλου χειρὸς νὰ μαρῶνῃ τὸ ἔνθος τῆς εὐδαιμονίας μου; Τίς θὰ ἐτόλμα νὰ σφετερισθῇ τὴν καρδίαν σου καὶ νὰ στήτῃ ἐκεῖ τὸν θρόνον, ὅπου ἐδοκίλευσε ποτὲ ἡ Σαπφώ;»

Πότον ταπεινὴ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἐραστοῦ της! Πόσον ὑψηλόφρων πρὸς τὰς ἀντιζήλους αὐτῇ γυναῖκας! Ἀλλ' οἱ τελευταῖοι λόγοι, οἱ πρὸ ὀλίγου ἠκούσαμεν, ἐμφαίνουσιν ἀρχὴν ταραχῆς. Φοβεῖται ἑκτακτόν τινα προσδολήν, καὶ ἡ ἑσὼς δὲν θὰ ἦτο ἀρκούντως ὀπλισμένη. Διότι ἐνταῦθα διετηρήθη ἡ τοῦ Ὀβιδίου περὶ τῆς ἀσχημίας τῆς τλήμονος Σαπφούς. Ἀλλ' ὅμως ἡ Carolina Coronado δὲν εἶχε πρὸς ἀποδοχὴν τῆς παραδόσεως τοὺς αὐτοὺς προσωπικοὺς λόγους καὶ ὁ Leopardi· ἡ μαρτυρία τῶν συγγραμμάτων συγγραφέων καὶ ἡ λιθογραφικὴ εἰκὼν, ἣν δύναται τις νὰ εἶδῃ ἐν νεωτέρᾳ τινὶ ποιητικῇ συλλογῇ, ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδὲν τῶν θελγῆτρων τῆς γυναικὸς ἔλειπεν εἰς τὴν Ἰσπανίδα ποιήτριαν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἐνόμισε δεῖον νὰ ὑποκαταστήτῃ ἑαυτὴν εἰς τὴν ἡρώϊδα της· διετήρησε λοιπὸν αὐτὴν ὅπως τῇ εἶχε παραδοθῇ καὶ ἀπεικόνισε τοὺς ἄγωνας τῆς Σαπφούς μαχομένης κατ' ἀντερωμένης τινὸς γυναικὸς διὰ τῆς δόξης καὶ τῆς ἐμπνεύσεως.

«Ἄ, δὲν ἔχω ἔχνος ὠραιότητος—παρίττησιν αὐτὴν λέγουσιν—οἱ θεοὶ δὲν κατέλιπον ἐπὶ τοῦ προσώπου μου τὸν πολύτιμον τύπον τῆς χειρὸς τῶν»

ἀλλ' εἰς τὴν ψυχὴν μου ἔδωκαν γενναιοπρεπῶς τὴν πνοὴν τῆς μεγαλοφυΐας, τὸ πάντων ἄριστον χαῖμα. Αἱ τοῦ Φοίβου ἀδελφαὶ ἔθηκαν εἰς τὰς χεῖράς μου θαυμασίαν λύρην· ἐπλήρωσαν τὴν καρδίαν μου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρωτος καὶ ἐμπνεύσεως θείας. Ἡ καλλονὴ χαίρει μίαν μόνον ἡμέραν ἐπὶ τοῖς θριάμβοις, οὐς τὸ ἀνοίκτιρμον μέλλον ἐκμηδενίζει, ἐν ᾧ ἐπευφημούμενη δόδῃ εἰς τὸν νοῦν τῆς ἀθανασίας ἢ νικηφόρος μεγαλοφυΐα. Ἡ καλλονὴ δὲν λαμβάνει παρὰ τοῦ κόσμου εἰμὴ κλίνην γῆς καὶ λήθην σιωπῆράν· ὁ στενὸς τάφος, εἰς ὃν ἐμπίπτει, ἀπασθέννυσι τὰς ἀκτῖνας αὐτῆς, ὥστε μηδέποτε εἶχον λάμψῃ. Ἀφανίζεται δὲ δίκην ὄνειρου, ἂν μὴ ἡ ἰσχυρὰ τῆς μεγαλοφυΐας φωνὴ ἀπαθανατίσῃ αὐτήν· τὰ ἄσμκτα τῆς μεγαλοφυΐας μεταδίδουσιν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας καὶ χορηγοῦσι πολύτιμον ζῶην εἰς τὴν κόνιν τῆς καλλονῆς.

»Καὶ ἐγὼ ὡσαύτως θὰ ψάλλω—προστίθῃσι (διότι δὲν κατατρίβει τὸν χρόνον αὐτῆς εἰς ἀξιώματα μάτια· πᾶν ὅ,τι ἀρτίως εἶπεν εἶνε συνηγορία ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐπιχείρησις τις, δι' ἧς ἀποπειράται νὰ διατηρήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Φάωνος)—καὶ ἐγὼ ὡσαύτως θὰ ψάλλω· ἡ φωνή μου θὰ διαθρῦλήσῃ τὸ ὄνομά σου, θ' ἀπαθανατίσῃ τὸν ἔρωτα τὸν σὸν καὶ τὸν ἐμὸν· θὰ ἐπεκταθῶσι ταχεῖς καὶ ἀτελεύτητοι εἰς τοὺς αἰῶνας τοὺς μέλλοντας. Ἡ ἑλλὰς αὕτη ἡ ὀλβία καὶ σοφὴ καὶ δικαία θὰ μοὶ περιποιήσῃ ἀθάνατον δόξαν· θὰ περιβάλλῃ ἔσως διὰ στεφάνου τὸ στέπτόν μου μέτωπον ὡς τὸ τοῦ μεγάλου Ὀμήρου. Καὶ ἀπόδλεπε εἰς τὸν στέφανον τοῦτον, ὦ Φάων, καὶ ἀντάμειβε τὴν φιλοτιμίαν τῆς προσφιλοῦς σου Σαπφοῦς διὰ τοῦ μειδιᾶντός σου, θελκτικωτέρου εἰς πᾶν μου τὸ εἶναι ἢ ἡ αὔρα ἢ ἡ ἑωθινὴ εἰς τὰ ἄνθη».

Ἴδου ἀκριβῶς ὁ ἔρως οἷος ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, υἱὸς τοῦ πλούτου καὶ τῆς πενίας*. Οὐδὲν ἐλλείπει εἰς τὴν Σαπφῶ εἰμὴ τὰ θέλγητρα τὰ ἐξωτερικά· ταῦτα δὲ ζητεῖ παρὰ τοῦ ὠραίου ἐκείνου νεκνίου—καὶ συμπληροῦται δι' αὐτοῦ καὶ πανευδαίμων καθίσταται, ἂν δύναται νὰ εἴπῃ: Ἡ καλλονὴ τοῦ Φάωνος μοὶ ἀνήκει· εἰς ἐμέ μόνον μειδιᾷ καὶ πάντοτε θὰ μειδιᾷ εἰς ἐμέ.

Ἄλλ' ἡ ὑπερτάτη αὐτῇ χαρὰ, οἴμοι, δὲν τῇ ἐδόθη! Ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ Σαπφῶ ἐν τῷ βῆθει τῆς ψυχῆς ἐφοβεῖτο, καίτοι ἐν τοῖς ἀνωτέρω λόγοις προσποιουμένη ὅτι οὐδέν τι περὶ αὐτοῦ ἔτρεφε φόβον, ἐκεῖνο, λέγομεν, συνέβη καὶ τῆς Σαπφοῦς ἢ ὑπερηφανία ἔλαβε τὸ ἀλγεινότατον τῶν τραυμάτων.

«Θεῖαι Μοῦσαι,—ἀνακράζει—θεοὶ τῆς μεγαλοφυΐας, τί τὸ ὄφελος νὰ περιστέφωμαι ὑπὸ τῶν ἀκτίνων ὑμῶν; Ὡραία τις ἀντερωμένη διὰ μόνης αὐτῆς τῆς καλλονῆς ἐπέτυχεν νὰ μὲ νικήσῃ ὑβριστικῶς. Καταστήσατε αὐτὴν ἐκποδὼν, ὦ οὐρανοί, ἀποδιώξατε αὐτήν! Ὅταν βλέπω ἐκείνην, τὸ μῖσος, ὅπερ μοὶ ἐμπνέει, ἀυξάνεται· ἡ ὄψις αὐτῆς ἐπισκοτίζει τὴν ἐμὴν καὶ

* Πλάτ. Συμπ. 203 C: «Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ ἔρως». Σ. Δ. Β.

ἡ καρδιά μου ἀναβράζει ὑπὸ φθάνου καὶ ζηλοτυπίας. Ἀποδιώξατε αὐτὴν μακρὰν ἐκείνου ἰδίως· εἴθε οἱ ἐρωτόληπτοι αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ νὰ παύσωσι θυμίζοντες τῆς γυναικὸς τούτης τὴν καλλονὴν καὶ εἴθε οἱ αἰματούμενοι ὀφθαλμοί μου νὰ μὴ ὧσι τοῦ λοιποῦ καταδικαζόμενοι εἰς τὸ νὰ τρέχωσιν ἀκαταπόστως ἵνα καταφωρῶσιν αὐτούς! Θεῖα Ἀφροδίτη, ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου· προστάτευσον τὸν ἔρωτα, ὃν σὺ ἀνῆψας· εἰς τὴν σκληρὰν καρδίαν τοῦ ἐπιόρκου ἐπανάγαγε σπινθῆρα τῶν ἐσβεσμένων πυρῶν».

Γνωστὰ ἦσαν αἱ ἐρωτικαὶ παραφοραὶ τῆς Σαπφῶς, ἃς αὐτὴ αὕτη ἐξεικόνισεν· εἶχον μεταφρασθῆ καὶ ἐξυμνηθῆ ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις· ἀλλ' ἡ Σαπφὼ ζηλότυπος καὶ δυστυχὴς δὲν εἶχεν ἔτι ἡμῖν ἀποκαλυφθῆ τὸ μέρος τῶν ἔργων αὐτῆς, ἐν ᾧ αὕτη ἐξέφραζεν ἴσως τοιαύτην λύπην, ἀπώλετο καὶ οὔτε τὸ πνεῦμα καὶ τὸ λεπτὸν τοῦ Ὀβιδίου οὔτε τὸ ἄλγος τὸ γενικὸν καὶ μεταρυσικὸν τοῦ Leopardi εἶχον δυνηθῆ ν' ἀναπληρώσωσι τοῦτο τὸ κενόν· ἡ Carolina Coronado κατάρθωσε τοῦτο· ὀλίγα στροφὰὶ περιπαθέστεραι καὶ λαμπροτέρας εἰκόνας ἔχουσαι ἐγράφησαν πρὸς παράστασιν τῆς μανίας τῆς ζηλοτυπίας. Ἡ τελευταία μάλιστα εὐμοιρεῖ ἀληθείας θαυμαστικῆς καὶ τρομερῆς.

«Δός μοι, λέγει ἡ Σαπφὼ εἰς τὴν Ἀφροδίτην, δός μοι μορφήν καταθέλγουσάν καὶ καλλονὴν φέρουσαν τὴν σφραγίδα τοῦ φωτός σου καὶ ἃς μοι ἀρπάττωσιν οἱ παρωργισμένοι θεοὶ τὴν κιθάραν μου καὶ τὰ ἄσπρατά μου καὶ τὴν δόξαν μου!»

Πᾶν ὅ,τι λοιπὸν παρήγε τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῆς, πᾶν ὅ,τι καθίστα αὐτὴν μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ εἶνε ἤδη μηδέν. Μόνον τὸ κάλλος ἐκτιμᾷ αὐτὴ ὡς ἔχον ἀξίαν·— καὶ θὰ ἐθυσίαζε τὰ πάντα, ἂν ἠδύνατο νὰ κάταστῇ ὠραία καὶ νὰ ἐφελκύσῃ τὴν καρδίαν τοῦ Φάωνος. Ὁ ἔρως δ' ὠθῶν αὐτὴν πρὸς τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐνέπλησεν αὐτὴν ὀλοκλήρον καὶ ἐξηφάνισεν ἐν αὐτῇ πᾶν ἄλλο πάθος.

Μετ' ἀπειλὰς ματαίας, κραυγὰς ὀργῆς, αἰτήσεις ἐκδικήσεως ἀπευθυνθείσας εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἡ Σαπφὼ μεταπίπτει πάλιν εἰς τὰς περιπαθεῖς μομφάς, εἰς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ὠραίου ὀνείρου καὶ τῆς διαψευσθείσης ἐλπίδος. Ὁ Φάων εἶνε ἀγνώμων τις ὀφείλων τὰ πάντα εἰς τὸν ἔρωτα αὐτῆς.

«Ἡ νεότης σου παρήρχετο ἄσημος, τῷ λέγει· ἔμενες συγκεχυμένος μετὰ τοῦ χύδην ὄχλου, ὅτε συνενόησα τὴν φήμην αὐτῆς μετὰ τοῦ ὀνόματός σου· ἡ Σαπφὼ διεμερίσατο τὴν δόξαν αὐτῆς μετὰ σοῦ. Ἡ ποιήτρια τῆς Ἑλλάδος, καταδκίνουσα ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτῆς μέχρι σοῦ, ἠθέλησεν, ἔρωτος πλήρης, νὰ ψάλῃ τὴν ζωὴν σου καὶ νὰ φωταγωγήσῃ τὸ μέτωπόν σου διὰ τῶν ἀετίνων τοῦ στέμματός της. Καὶ παρὰ σέ, Φάων, ὅτε ἡ φωνή μου ὑψοῦτο ἵνα ψάλῃ τὴν ἐνθουν ἡμῶν ἀγάπην, αἱ τοῦ Ὀλύμπου κῆραι φιλοφρονέσταντα ἐπέχεον θεῖον εἰς τὰ χεῖλη μου μέλι».

Πόσον θὰ ἦτο κάλλιον νὰ λησμονήσῃ διὰ παντὸς τὸν ἄστυτον τοῦτον

νεανίαν τὸν ἐκτιμῶντα τόσον ἐλάχιστον τὰ δῶρα τῆς Μούσης καὶ τὴν βασιλικὴν λαμπηδὸνα τῆς δόξης τῆς ποιητικῆς! Ἀλλ' ὅχι: ὁ ὠραῖος οὗτος ἐπίορκος εἶνε ἀναγκαιότατος πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς. Ἀμφότεροι ζητοῦσι τὴν φυσικὴν καλλονὴν καὶ ζητοῦσιν αὐτὴν ἐκτὸς ἑαυτῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ Σαπφὼ δὲν εἶνε ὠρχία, ὁ Φάων ἀποφεύγει αὐτήν. Ὅθεν ἡ ἡρώς διακόπτει ἀποτόμως τὰς γλυκείας κύτῃς ἀναμνήσεις καὶ ἐπικυκλίπτει εἰς τὴν ζηλότυπον αὐτῆς ἑξέχυν· ἀνακράζει δὲ μανιώδης ἄμα καὶ τεθλιμμένη:

«Ποῦ εἶνε ἡ ὠρχία ἐκείνη, ἣτις ἔρωτα ὑποκρινομένη μοι ἀπασπᾶ τὴν καρδίαν σου τὴν ἤδη κατακεκτημένην; Χθὲς τὸ στῆθος μου ἔπαλλεν ὑφ' ἡδονῆς· σήμερον φλέγεται ἐξ ἀγανακτήσεως καὶ ὀδύνης».

Ἐνταῦθα καταπαύει τοὺς θρήνους αὐτῆς ἡ Σαπφὼ, ἐπὶ μικρόν τι ἀπομακρυνομένη τῶν ὀρμητικῶν ἡμῶν καὶ μὴ ἀναφαινομένη εἰμὴ κατὰ τοῦ δράματος τὴν καταττροφήν.

ἌΟ ἥλιος, ἀνελθὼν εἰς τὸ μέσον τῆς ἑαυτοῦ τροχίᾳς, κατέρχεται κεκρυμμένος ἐντὸς ἐρυθρῶν νεφελῶν· κατὰ τῶν βράχων ἡ ἐξωργισμένη θάλασσα τῆς Λευκάδος ἐπιρρίπτει καταθρύβουσιν τὰ ἀπειλητικὰ αὐτῆς κύματα. Ἡ Σαπφὼ ἀναφρίσκει ἐπὶ τῆς ἀποκρήνου αἰτῆς ἐστεμμένον τὸ μέτωπον ἔχουσαν διὰ στεφάνου νεκρικοῦ· θεσπέσιόν τι πῦρ ἐκπέμπουσι τὰ ὀρμητικὰ τῆς, κατοπτρεύει δὲ τολημῶς τὸ φοβερὸν διάστημα. Ἐκτείνει τοὺς βραχίονας αὐτῆς καὶ ψιθυρίζει ἐν γοερῷ στενχυμῷ μυστηριώδεις λόγους· ἔπειτα δὲ ἀπασπᾶται ἀπὸ τῶν βράχων: «Φάων!» ἀναφωνεῖ περὶ διδοῦσα τὸ σῶμα αὐτῆς εἰς τὸν ἀνεμον. Ἐπὶ μικρόν τι περιδινεῖται κλονουμένη ἐν τῷ ἀέρι· ἔπειτα δὲ καταπίπτει καὶ καταβυθίζεται εἰς τῶν ὑδάτων τὸν κόλπον· ἡ ἡχώ δ', ἐπιπλέουσιν τῶν κυμάτων, ἐπαναλαμβάνει μακρὰν τὸν ὕστατον τοῦτον φθόγονον.

Οὕτω περικοῦται διὰ περικοπῆς λαμπρᾶς οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σώφρονος ὁ λυρικός οὗτος μονόλογος ὁ ἀποτελέσας σχεδὸν ὁλόκληρον δράμα. Πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Σαπφούς ἀντιπαλαίοντα πάθη ἀπετυπώθησκον ἐν αὐτῷ, ὡς εἶδομεν, χυρίεντως καὶ ζωνῶς· καὶ μὲν ὁ διάλογος καὶ αἱ ἀντιρρήσεις ἐλλείπουσιν, ἀλλ' ἡ τῆς δράσεως πρόοδος ἐνυπάρχει καὶ ἀνθρωπίνη τις ψυχὴ περὶπτάται ἡμῖν ἀνατρεπομένη ἐκ βάθρων καὶ ἐκπίπτουσα ταχέως εἰς τὴν ἀπόγνωσιν.

Τὸ Ἰταλικὸν ποίημα τοῦ Leopardi ἐφιλοτεχνήθη μετὰ πλείονος τελειότητος καὶ ὀλιγώτερον ἐπίθετα καὶ συνώνυμα ἐν αὐτῷ ἀπεντῶσι· καίτοι δ' ἔχον κλασσικὴν τὴν περὶ τὸ ὕψος ἀκρίβειαν, φέρει ὅμως ἀριδηνλότερον τὴν σπρηγίδεα τοῦ 19' αἰῶνος ἢ τὸ ποίημα τῆς Ἰσπανικῆς ποιητρικῆς· ἐκπλήττει πλείότερον τὸν ἀναγνώστην διὰ τοῦ καινοφανοῦς τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ· τέλος δ' ἐπιλαμβάνεται ὑψηλοτέρου ζητήματος· ἀλλ' ὅμως ὀλίγον συγκινεῖ καὶ ἀποτείνεται μόνον εἰς τὸ πνεῦμα. Τοῦναντίον τὸ πάθος ζῇ ἐν τῷ Ἰσπανικῷ ποιήματι τῆς Carolina Coronado· ἐξαίρεσι δὲ μικρῶν τινων

τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος πίνων ἡδύνατο νὰ περᾷ ὅμοιόν τι καὶ πρὸ τριῶν ἔτι αἰώνων καί, καθ' οἷονδ' ἕποτε χρόνον καὶ ἂν ἐπαναγνώσθῃ, θὰ κινήσῃ πάλιν τὸ αὐτὸ παθητικὸν διαφέρειν καὶ θὰ διεγείρῃ παρὰ παντὶ τὴν αὐτὴν συγκίνησιν.

Σταμάτιος Δ. Βάλβης

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ

ΣΥΝΤΕΘΕΙΣΑ ΠΑΡ' ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ ΕΚ ΝΗΣΟΥ ΣΚΙΑΘΟΥ *

Ὡς τόσον ἄπερξαισα πλέον τὸ νὰ κινήσω
νὰ πάγω σὲ καμνιὰν μεργίαν διὰ νὰ κατοικήσω.
Ἐπῆρα τὴν γυναῖκά μου λοιπὸν καὶ ξεκινοῦμεν
κ' εἰς ἓνα δρόμον τρίστρατον ἡμεῖς εἴχαμεν βγοῦμεν.
Στεκόμεθα λοιπὸν ἑκατ' ἐμὲ ἄκρην ἀπορίαν,
ποιὰν στράταν νὰ πιάσωμεν ἀπὸ τὰς τρεῖς τὴν μίαν.
Τότε ἐγὼ θυμήθηκα ποῦ λέγην οἱ γονεῖς μου,
ὅπόταν ἤμουναι παιδί, εἰς τρόπον συμβουλῆς μου,
τὴν ἱστικὴν στράταν πάντοτε νὰ τὴν περιπατήσω,
ἂν θέλω νὰ εὐδοιωθῶ, καὶ νὰ εὐδοκιμήσω.
Ἐπλῆσσε τὸ λοιπὸν κ' ἐγὼ ἱστικὴν τὴν ἱστικὴν στράταν
καὶ βρίσκω ἓνα γέροντα, καὶ λέγω τί μαντάτα;
τὸν δρόμον ὅπου πιάσιμεν καλὰ τὸν περιπατοῦμεν,
ἢ ἔχομεν νὰ πέσωμεν εἰς βόθρον νὰ χυθοῦμεν;

Μὴ δειλιάτε, εἰπέ μας, καλὸν δρόμον βασιλάτε
καὶ θὰ περάσετε καλὰ ὁποῦ καὶ ἂν εἰπάτε·
στὴν Πόλιν ἂν ὑπάγετε, ἔχει καλοὺς χαλβάδες,
γλυκύσματα διάφορα, νόστιμους μπακλαβάδες·
στὴν Σμύρνη ἔχει εὐμορφα, καὶ σῦκα καὶ σταφίδες,
στὴν Χιὸν μπικντζέδες, παριὰ, ἀλέγκρις κορασίδες,
στὴν Σκόπελον γλυκὸ κρεσί, Κύπρος κομκανταρία,
καὶ εἰς τὴν Σάμον ἔχουσιν εὐμορφον ἀνθοσμία,
βινσάντο ἀξιόλογον εἶναι στὴν Σαντορίνη·
στὴν Αἶνον ψάργια καπνιστά, στὴν Κύπρο λιγορίνη,

* Ἰδὲ σελ. 711.